

ΟΙ ΑΝΑΚΑΛΥΨΕΙΣ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΜΝΗΜΕΙΩΝ ΚΑΙ ΟΙ ΠΡΩΤΕΣ ΤΟΥΣ ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΕΙΣ (Συμβολή στην Ιστορία της ελληνικής Αρχαιολογίας)

Η συστηματική έρευνα της αρχαίας ελληνικής τέχνης και αρχιτεκτονικής, που αρχίζει να διαφαίνεται στα μέσα του 18ου αιώνα, είναι στενά συνυφασμένη με τις γενικότερες πολιτισιακές και κοινωνικές αλλαγές στην Ευρώπη την εποχή αυτή. Η αρχαία ελληνική τέχνη, που μέσα από το έργο του Johann Joachim Winckelmann¹ έχει ήδη διαφοροποιηθεί από τη ρωμαϊκή, χρησιμοποιήθηκε, στη νέα εποχή της ανάπτυξης του φιλελεύθερου αστικού πνεύματος, σαν συνώνυμο της προόδου και της ελευθερίας.

Δρ. Αντρέας Ανδρέου

Αρχαιολόγος-Ιστορικός Ειδ. Επιστ. Α.Π.Θ. -Παιδαγωγικό Φλώρινας

Από τη Ρώμη, που αποτελούσε το κέντρο της τέχνης και απ' όπου πήγαζε ο ενθουσιασμός για την ελληνική αρχαιότητα, ξεκίνησαν οι Άγγλοι αρχιτέκτονες και ζωγράφοι James Stuart και Nicholas Revett στα 1751 το περιπετειώδες ταξίδι τους για την Ελλάδα, χώρα που βρισκόταν ακόμη κάτω από την κυριαρχία της Ανατολής. Παρέμειναν στην Ελλάδα πάνω από τρία χρόνια και, κάτω από μεγάλες δυσκολίες και αντίξοες συνθήκες που είχαν ν' αντιμετωπίσουν, αποτύπωσαν με μεγάλη ακρίβεια τα πρώτα κλασικά αρχιτεκτονικά οικοδομήματα. Τα μνημεία της Ακρόπολης και της ευρύτερης περιοχής της Αθήνας, και ανάμεσα σ' αυτά το υστεροκλασικό μνημείο του Λυσικράτη,

μέρειες και συμπεριελήφθηκαν σ' έναν μεγαλύτερο χάρτη της Αθήνας. Την έκδοση των αποτελεσμάτων αυτής της έρευνας ανέλαβε η Society of Dilettanti, στο Λονδίνο. Ο πρώτος τόμος², με θαυμάσια χαρακτηριστικά, κυκλοφόρησε, μετά από μεγάλη καθυστέρηση, το 1762 και βρήκε μεγάλη απήχηση σ' ολόκληρη την Ευρώπη (εικ. 1). Τον αγώνα όμως για την πρώτη δημοσίευση των αρχαίων ελληνικών μνημείων είχε ήδη κερδίσει ο Γάλλος αρχιτέκτονας Julien Le Roy: παρέμεινε στην Ελλάδα στα 1754 για τρεις περίπου μήνες και το έργο του «Les ruines des plus beaux monuments de la Grèce»³ (εικ. 2), με πρόχειρα σχέδια, μπόρεσε να εκδοθεί πολύ πριν από αυτό των Stuart και Revett, στα 1758.

Ακολούθησε στα 1769 ο πρώτος τόμος του έργου «Ionien Antiquities» (εικ. 3) των Richard Chandler, Nicholas Revett και William Pars⁴, με την ανακριβή αποτύπωση του ναού της Αθήνας στην Πρίγη και του ναού του Απόλλωνα στα Δίδυμα. Ο δεύτερος τόμος του έργου «Antiquities of Athens» (εικ. 4), με έσοχες αποτυπώσεις, και ιδιαίτερα αυτή του Ερέχθειου, κυκλοφόρησε στα 1787, λίγο πριν από τη γαλλική επανάσταση, και η υποδοχή του ήταν ενθουσιώδης. Από την εποχή αυτή και έπειτα μεγαλώνει το ενδιαφέρον για τις ελληνικές αρχαιότητες και τα ταξίδια για την Ελλάδα και τη Μικρά-Ασία πολλαπλασιάζονται. Στη Γερμανία ξεκινάει μια συστηματική έρευνα και ενασχόληση με

THE ANTIQVITIES OF
ATHENS

MEASURED AND DELINEATED
BY JAMES STUART, FRSA AND FSA,
AND NICHOLAS REVETT,
PAINTER AND ARCHITECT.

VOLUME THE FIRST

LONDON

PRINTED BY JOHN HADFIELD, ST. PAULS CHURCH-YARD.

LES RUINES
DES PLUS BEAUX
MONUMENTS
DE LA GRECE

OUVRAGE DIVISE EN DEUX PARTIES.

PAR M. LE ROI, Architecte, sous le Patronage de M. le Duc de Saxe-Cobourg, et de M. le Duc de Saxe-Meiningen.

A. P. FAUST,
L'EDITEUR, RUE DE LA HARPE, N. 150, à Paris.
L. CHATELAIN, Libraire, Palais National, sous le Vestibule, N. 101, à Paris.
M. DCC. LXXII.

IONIAN ANTIQVITIES.

PUBLISHED

BY PERMISSION

OF THE SOCIETY

OF DILETTANTI

R. CHANDLER, M.A.S.A.,
N. REVETT, Architect,
AND F. HASKELL, Painter.

LONDON

PRINTED BY JOHN HADFIELD, ST. PAULS CHURCH-YARD.

THE ANTIQVITIES OF
ATHENS.

MEASURED AND DELINEATED
BY JAMES STUART, FRSA AND FSA,
AND NICHOLAS REVETT,
PAINTER AND ARCHITECT.

VOLUME THE SECOND

LONDON

PRINTED BY JOHN HADFIELD, ST. PAULS CHURCH-YARD.

SAINT VITIVUS FORERUNNER
ARCHITECTURA
LIEBET HEILIG

VERMISST UND DELINEIRT
VON WILHELM HERMANN, FRS und FSA,
UND NICHOLAS REVETT,
PAINTER UND ARCHITECT.

VOLUME THE SECOND

BERLIN

VERLAG VON JOHN NEUMEYER, BERLIN.

την αρχαία ελληνική τέχνη, στην αρχή στο Dessau, στην αυλή του πρίγκιπα Leopold Friedrich Franz, και αργότερα, μετά την άνοδο του Friedrich Wilhelm II, και με τους Langhans, Erdmannsdorff, Gilly (πατέρα και γιο), Gentz, και Hirt, το Βερολίνο που απέκτησε τη φήμη του κατ' εξοχήν κέντρου του κλασικισμού. Κανένα όμως από τους αρχιτέκτονες αυτούς δεν ταξίδεψε ποτέ του στην Ελλάδα. Η έρευνα τους στην κλασική αρχιτεκτονική στηριζόταν περισσότερο πάνω στα έργα των Άγγλων και Γάλλων, που αναφέραμε πιο πάνω.

Οι Βερολινέζοι αρχιτέκτονες ταξίδεψαν παραδοσιακά στην Ιταλία, όπου μελετούσαν τα μνημεία της αρχαίας και νέας Ρώμης. Επιστημονικό ενδιαφέρον για αρχαία ελληνικά οικοδομήματα σε ιταλικό έδαφος δείχνει για πρώτη φορά ο Heinrich Gentz, από το Breslau, στον οποίο το 1790 χορηγείται υποτροφία από το Βερολίνο για την εξερεύνηση και καταγραφή των ελληνικών αρχαιοτήτων στην Ιταλία. Στο επικείμενο των ερευνών του στάθηκαν οι δωρικοί ναοί της Ποσειδωνίας. Ο Gentz αποτύπωσε και περιέγραψε τεχνικές λεπτομέρειες, επιστόλια και αρχιτεκτονικά μέρη, και σχεδίασε ολόκληρες πόλεις σε κλίμακα για ν' αποδώσει την τοπογραφική θέση των μεμονωμένων μνημείων που μελετούσε⁵. Τα σχέδιά του συνοδεύονται από λεπτομερείς σημειώσεις, μέσα από τις οποίες φαίνεται ότι δεν ενδιαφέρεται αποκλειστικά για τη χρησιμοποίησή και μεταφορά των στοιχείων της αρχαιότητας στη σύγχρονη αρχιτεκτονική της εποχής του. Η προσπάθειά του Gentz να γνωρίσει έναν κόσμο άγνωστο γι' αυτόν γίνεται ολοφάνερη. Προσπαθεί, μέσα από την παράδοση που ήδη έχει δημιουργήσει ο Winckelmann, να κατανοήσει αυτό που ο

Winckelmann ονομάζει «μεγαλόπρεπα απλό» και «ήρεμα επιβλητικό»¹.

Χρειάστηκε να περάσει από τότε σχεδόν ένας ολόκληρος αιώνας, για να ξεκινήσουν και οι Βερολινέζοι αρχιτέκτονες την έρευνά τους στην Ελλάδα. Οι μαθητές του Karl Friedrich Schinkel, Eduard Schaubert και Σταμάτιος Κλεάνθης, ταξιδεύουν ως νέοι απόφοιτοι της Αρχιτεκτονικής Ακαδημίας του Βερολίνου στα 1830 στην Ελλάδα, και προωθούν σημαντικά στην πρωτεύουσα του νεοσύστατου ελληνικού κράτους την αρχαιολογική έρευνα, τη συντήρηση των μνημείων καθώς και την εκπόνηση των σχεδίων της πόλης της Αθήνας. Η τοπογραφική αναζήτηση των αρχαιοτήτων της Αθήνας ξεκίνησε παράλληλα με την αποτύπωση ενός σχεδίου της πόλης της Αθήνας, σχεδίου που ζήτησε ο Όθωνας από τους Eduard Schaubert και Σταμάτιο Κλεάνθη (εικ. 5)⁶.

Για την κατανόηση της αρχαίας ελληνικής τέχνης και αρχιτεκτονικής, τη γένεση και την ανάπτυξη της, πέρα από την αναζήτηση και αποτύπωση των μνημείων, κρίθηκε αναγκαία και η μελέτη του έργου του θεωρητικού Ρωμαίου αρχιτέκτονα Βιτρούβιου. Στα 1796 δημοσιεύει ο August Rodé μια πλούσια σε σχόλια γερμανική μετάφραση του Βιτρούβιου, και τέσσερα χρόνια αργότερα μια νέα λατινική έκδοση⁷, της οποίας το εξώφυλλο σχεδιάζει ο αρχιτέκτονας Christian Genelli με μια αναπαράσταση του Μουσουλίου της Αλικαρνασού (εικ. 6) (ενός από τα επτά θαύματα), βασισμένη στις πληροφορίες του Βιτρούβιου και του Πλίνιου. Μέσα λοιπόν από τις πρώτες αποτυπώσεις των ελληνικών μνημείων και τις συγκρίσεις με τις πληροφορίες από το κείμενο του Βιτρούβιου ξεκινάει μια συζήτηση

με θέμα ο «αρχαίος ελληνικός ναός και οι θέσεις του Βιτρούβιου», καθώς επίσης και η συζήτηση για την περιβόητη πληροφορία του, ότι η ελληνική αρχιτεκτονική, στην πρώτη της φάση, ξεκινάει ως ξύλινη και περνάει αργότερα στη χρησιμοποίηση της πέτρας και του μαρμάρου. Οι σύντομες αυτές αναφορές αποκαλύπτουν τη μεγάλη συμβολή των Άγγλων, των Γάλλων και αργότερα των Γερμανών αρχιτεκτόνων στην αρχή της Ιστορίας της ελληνικής Αρχαιολογίας, με τις πρώτες τους μελέτες, αποτυπώσεις και δημοσιεύσεις των σημαντικότερων μνημείων της Αρχαιότητας.

Το φωτογραφικό υλικό προέρχεται από το βιβλίο, Katalog Berlin und die Antike. Herausgegeben von Wilhalm Herzshoevel (1979), σσ. 293 κ. ε., εικ. 578, 579, 581, 583, κ. 771.

Σημειώσεις

- 1) Johann Joachim Winckelmann, 1717-68. Στο βασικό του έργο με τίτλο «Ιστορία της τέχνης της Αρχαιότητας», 1764, ο Βίνκελμαν ερμηνεύει την αρχαία ελληνική τέχνη, τονίζοντας τη «μεγαλόπρεπη απλοσύνη» της και την «ήρεμη επιβλητικότητα» της - αντίληψη που θα παρέμενε και η κυρίαρχη άποψη για μεγάλο χρονικό διάστημα.
- 2) James Stuart - Nicholas Revett, The Antiquities of Athens. Measured and Delineated by James Stuart FRS and FSA and Nicholas Revett, Painter and Architect. Volume the First. London printed by John Haberkorn. MDCCCLXII.
- 3) Julien Le Roy, Les ruines des plus beaux monuments de la Grèce: Ouvrage divisé en deux parties... Par M. Le Roy, Architecte. ... Paris M.DCC.LVIII.
- 4) Richard Chandler - Nicholas Revett - William Pars., Ionian Antiquities, published with permission of the Society of Dilettanti, by R. Chandler, M.A.F.S.A., N. Revett Architect; W. Pars, Painter. London, printed by T. Spilsbury and W. Haskel, MDCCCLXIX.
- 5) H. Gentz, Unerdiertes Manuskript einer Reisebeschreibung aus der Jahr 1792.
- 6) S. Ruskak, Deutsche Bauen in Athen (1942) 27, 32.
- 7) K. Μητρής, Αθθήνας. (1966) 27, 33.